

Žoze Eduardo Agvaluza

ŽENE
MOG OCA

Prevod s engleskog
Sandra Nešović

Beograd
2010
DERETA

*Za Karen Bosvol, s kojom sam otkrio
Faustina Mansa i njegove žene.*

Za Žordija Burča, koji nas je pratio na ovom putovanju.

Za Serža Gvera, koji je sve to učinio mogućim.

Žoze Eduardo Agvaluza

ŽENE MOG OCA

PRVI DEO

Onkokva, južna Angola
Nedelja, 6. novembar 2005. godine

Probudio sam se lebdeći u jednom iskošenom snopu svetlosti. Sanjao sam Lorentinu. Pričala je sa svojim ocem, koji je – iz nekog razloga – imao lik Nelsona Mendele. Jeste to bio Nelson Mendela, ali ujedno i njen otac, a u mom snu je sve to delovalo sasvim prirodno. Sedeli su za stolom od tamnog drveta, u kuhinji koja u svakom vidu beše istovetna kao i ona u mom stanu u Lapi, u Lisabonu. Takođe, odsanjao sam i rečenicu. To mi se uvek dešava. Ovako glasi ta rečenica:

„Koliko istina sačinjava jednu laž?“

Svetlost, isprva pročišćena izuzetno tankom mrežom pričvršćenom za prozor, a potom mrežom za komarce koja je opasivala krevet, uvukla se unutra, potpuno čista, u neverovatnoj bujici, zagađujući stvarnost sopstvenim sumnjama. Okrenuo sam glavu, te sam se tako zatekao licem u lice s Karen. Spavala je. Kada spava, Karen ponovo izgleda mlado, onakva kakvu je zamišljam da je bila pre svoje bolesti (pre kletve).

Nalazimo se u Onkokvi, u omanjem medicinskom centru kojim rukovodi nemačka nevladina organizacija. Onkokva, kao i toliko mnogo drugih angolskih gradova, osmišljen je sa širokim ulicama, kako bi jednog dana u budućnosti mogao da izraste u

veliki grad. Budućnost, međutim, kao da je kasnila. Možda nikada neće ni stići dovdje. Pažljivo sam ustao i zagledao se kroz prozor. Ogromna planina u obliku savršene kupe kao da je plutala na horizontu. *Mukubal* žene su se približavale skoro bešumno. Ona viša nije mogla imati više od šesnaest godina, struk joj beše uzak, a oko krhkih zglobova nosila je šarene narukvice; kada sam je ugledao, setio sam se jednog stiha Ruja Duartea de Karvala – njihove dojke: nejakim trnovi koji pupe na njihovim grudima. Ruj Duarte je predivno pisao o dojkama *mukubal* žena. Ja to u potpunosti razumem. Da sam pesnik, ja bih takođe samo o tome pisao. Trup druge žene bio je prekriven komadom tkanine u zelenoj i žutoj boji. Blago je hramala.

„Lepe su, zar ne?“

Karen je sedela na krevetu, a njena smeđa kosa bila je razbarušena. Kazao sam joj:

„Sanjao sam Lorentinu.“

„Ozbiljno? Pa, to je dobro. Likovi počinju stvarno da postoje tek kada nam se ukažu u snovima.“

„U mom snu, ona je bila Indijka. Devojka ravne kose, krupnih očiju, veoma tamne kože.“

„Nemoguće. Možda polu-Indijka? Ne zaboravi da je njen otac Portugalac...“

„Njen otac? Koji od njih?“

„Dobro pitanje. Faustino Manso je bio Luandanin – mulat ili crnac. Čovek koji ju je usvojio bio je Portugalac, a njen biološki otac...“

„Hajde da ne mislimo o tome.“

„U pravu si, ne treba time da se zamaramo. Ko je do vraga bio Lorentinin pravi otac?“

Prvobitne laži

Zatvaram oči i u trenu se vraćam do one večeri kada je umrla moja majka. Otac me je dočekaao ispred vrata njene sobe:

„Strašno je uznemirena“, promrmljao je. „Pokušaj nekako da je umiriš.“

Ušla sam unutra. Ugledala sam njene oči koje su se iskriale u mraku.

„Kćeri!“

Gurnula mi je neku kovertu u ruke.

„Zovu me. Moram da idem. Ovo je za tebe, Lorentina. Oprosti mi...“

Više se nije oglasila. Nešto kasnije, došao je Mandum. Sećam se kako je klečao pokraj postelje, držeći moju majku za ruku. Sećam se i oca, koji je stajao leđima okrenut nama. Moj otac – ili, bolje rečeno, čovek za koga sam do te večeri verovala da mi je otac. Sada on sedi nasuprot meni. Lice mu je suvo-njavo i uglasto, s istaknutim jagodicama. Njegova kosa, bujna i seda, začesljana je unazad. Sigurno je iz noći u noć uvežbavao ovo pitanje, u samoći svoje spavaonice udovca.

„Koliko istina sačinjava jednu laž?“

Izvesno vreme ćuti, pogleda izgubljenog negde iza mene, a potom dodaje, naglašavajući:

„Mnogo, Lorentina, mnogo! Kako bi laž bila delotvorna, neophodno je da bude sačinjena od mnoštva istina.“

Vlažne oči, blistave. Tužno se osmehuje.

„Bila je to dobra laž, sastavljena od brojnih istina, od kojih svaka beše radosna. Ljubav koju je Doroteja osećala prema tebi, na primer, to je bila prava majčinska ljubav. Ti to shvataš, zar ne?“

Zurim u njega, zatečena. Ustajem i odlazim do prozora. Odatle mogu da vidim dvorište obasjano suncem. Mladica smokve, koju sam još davno ja izbacila iz malog napuklog ćupa bačenog u đubre i zasadila je u ogromnu glinenu posudu, sada izuzetno dobro napreduje, tamo pored visokog dimnjaka od cigli, u sredini dvorišta. Prilično je porasla, onako kvrgava, kao i sva stabla smokve. Bugenvilije u zadnjem delu bašte već su ostale bez cvetova. Januar polako odmiče. Loš je to mesec za umiranje – taj mesec nije dobar za smrt čak ni u Lisabonu, gde čak i zimi naletiš na dva-tri božanstvena letnja dana, zalutala i sanjiva, poput makova izraslih usred žitnog polja.

Moj otac bi više voleo da sam se rodila kao muško. Do moje dvanaeste godine, zanemarujući sve pridike moje majke, kupovao mi je šortseve i kačkete, pa smo se zajedno loptali. Nas dvoje smo čvrsto povezani, moj otac i ja. Oduvek je tako bilo.

„A šta je s Ostrvom, tata, kakvo je u Mozambiku vreme u ovo doba godine?“

Moje pitanje ga nije iznenadilo. Mislim da mu je laknulo što sam promenila temu. Uzdiše. „U januaru“, kaže, „obično je izuzetno vruće na Ostrvu. More poprima blistavozelenu boju, voda je topla, devojčice moja, ponekad dostiže i trideset pet stepeni, kao smaragdna supa.“ Iz džepa vadi novčić. „Sećaš li se?“ – naravno da se sećam. Uzimam novčić. Dvadeset *reisa*. Prilično je izlizan, ali još uvek mogu lako da razaznam datum: 1824. Moj otac je upravo taj novčić pronašao na jednoj plaži Ostrva, tek što je tamo stigao, istog dana kad je upoznao moju majku. Doroteja je tada imala petnaest godina; a Dario, četrdeset devet. Bilo je to 18. decembra 1973. godine. Ja sam rođena dve godine kasnije. Razmišljam o tome, o svom rođenju, kada me iznenada

obuzima gađenje. Svesna sam kako moj glas postaje sve piskaviji i da sam na samoj granici da zaplačem. Ne želim da plačem.* „Pokušavam da shvatim kako ste bili u stanju da jednu tako krupnu stvar od mene krijete toliko godina? Možeš li to da mi objasniš?“

Dario se grči kao malo dete. U svojoj radnoj sobi, na jednom od zidova okačila sam uramljenu fotografiju Nelsona Mendele, a pored nje i svog oca. Zanimajući razlike u rasi, ljudi su zapanjeni sličnošću između njih dvojice.

„Tvoja majka i ja smo nebrojeno puta razgovarali o tvom rođenju. Ja sam želeo da ti kažem, ali mi Doroteja to nije dopuštala. Tvrдила je da postoje istine koje su manje istinite od bilo koje laži. Tvoja mama, tvoja biološka majka, nije želela da te zadrži. Bila je petnaestogodišnjakinja, kći jednog od najbogatijih ljudi na Ostrvu, indijskog trgovca. Zaljubila se u angolskog muzičara koji je tuda prolazio na svom putu ka Kvelimanu, i tada je s njim zatrudnela. Ali taj čovek ju je napustio. Koliko ja znam, vratio se u Luandu, a devojkica je uvenula od patnje. Prestala je da jede. Njen otac je hteo da je ubije kada je saznao da je trudna, hteo je da je izbací iz kuće, nastalo je opšte ludilo, ali se tada umešala njena majka. Njen se otac nadao da će umreti na porođaju. I ona i dete. Smatrao je da bi tako bilo najbolje za sve.“

„Pamtiš li ime tog muzičara?“

„Pamtim, Lo, naravno da pamtim. Sećam se i imena te devojkice, bila je još uvek tako mlada, tvoja biološka majka: Alima. Taj muzičar, njega su svi znali. Bio je poprilično slavan tih dana...“

„Kako to misliš, slavan?“

„Slavan, devojkice, znaš već – slavan! Snimio je mnogo ploča, singlova, a njegove su se pesme stalno vrtele na radiju. On je bio upadljivo zgodan čovek, elegantan, sećam se da sam

* Često plačem. Plačem u bioskopu, na venčanjima, kada čitam bilo šta staro – šta znam, *Ljubav u doba kolere*, na primer. Uvek me ganu patnje i radošti tuđih ljubavi, ali ne pamtim da sam ikada cmizdrila zbog sopstvenih nevolja.

ga uvek viđao ugladenog. Crnac – mada možda i mulat veoma tamne kože – u belom lanenom odelu, s maramicom koja mu vi-ri iz džepa sakoa, na strani srca. Ah, da ne zaboravim još jedan važan detalj, njegove dvobojne cipele, a na glavi – uvek uzdignutoj – veličanstven panama šešir..“

„Kako se zvao?“

„Faustino. Faustino Manso. Kakav lik, taj Faustino Manso.“

Dorotejino pismo Lorentini

Draga moja kćeri,
do samog kraja ću te nazivati kćerkom.

Postoji nešto što moraš da znaš, te želim da to čuješ od mene, jer moja je greška što do sada to nisi saznala, budući da ja nisam imala hrabrosti.

Ti nisi rođena iz moje utrobe; na dan kad si došla na svet, ja sam izgubila svoju bebu. U sobi gde sam ležala, u skromnoj maloj bolnici na ostrvu Mozambik, porodila se još jedna žena. Porođaj je pošao po zlu i ona nije preživela. Roditelji te devojke su me molili da uzmem njeno dete – i ja sam pristala. Od prvog časa kad sam te ugledala, volela sam te kao svoju pravu kći.

To sam htela da ti kažem. Oprosti mi što ti ranije nisam sve priznala.

Pomozi svom ocu. Za njega sam zabrinuta. Dario ne ume da živi sam. Imali smo mi svojih nesuglasica; mislim da sam odvek bila suviše stroga prema njemu. Ali neizmerno ga volim – da li to razumeš? – on je bio jedini muškarac u mom životu. Odvek mi je bilo teško da prihvatim činjenicu da je on voleo druge žene pre mene. Ili, što je još gore, čak i dok je bio sa mnom. Ali takvi su muškarci.

Ti si bila nešto najlepše što mi je život podario.

Tvoja majka,
Doroteja

Greh je ne voleti

Nesrećna slučajnost. Nisam sigurna kako drugačije to da nazovem. Faustino Manso, moj otac, sinoć je preminuo. Iskrcaвши se na aerodromu, kupila sam primerak *Angolskog dnevnika*. Vest o tome – kratka, isprazna – ukazala se na stranicama posvećenim kulturi:

„Umro Lutajući Šišmiš – Faustino Manso izdahnuo je juče rano ujutru, u bolnici Sveta nada, na ostrvu Luanda, posle duže bolesti. Imao je osamdeset jednu godinu. Manso, među svojim obožavaocima poznat kao Lutajući Šišmiš, tokom šezdesetih i sedamdesetih bio je popularan muzičar, ne samo u Angoli već i svuda širom južne Afrike. Živeo je u brojnim angolskim gradovima, zatim u Kejptaunu u Južnoj Africi, kao i u Maputu (koji se u to vreme još uvek zvao Lourenco Markeš). Vratio se u Luan-du, svoju otadžbinu, 1975. godine, odmah nakon njenog sticanja nezavisnosti. Dugi niz godina je radio u Nacionalnom institutu za knjige i dokumenta. Za sobom je ostavio udovicu – gospođu Anakletu Koreiju da Silva Manso – troje dece i dvanaestoro unučadi.“

Čini mi se da su čak i umrlice rečitije. Četiri takve objave nose ime Faustina Mansa. Jednu je potpisala Anakleta Koreija da Silva Manso – ona je najduža. Fotografija je, takođe, nešto veća i skorija. A reči ovako glase: